

Luca-napi régi szokások Jászladányban

A primitív ember szemléletében gyakran találkozunk azzal a jelenséggel, hogy aminek nem ismeri az okát, s ami számára megfigyelése szerint veszélyes, attól fél és megkülönböztetetten tiszteletben is tartja. Ez a szemlélet kapcsolta a magyar nép életében is a Luca naphoz a boszorkány-járástól, gonosz-járástól, Luca-járástól való félelmet, s az ellene való védekezést. Még az elmúlt évtizedekben is jelentős napot foglalt el a babonás napok között Luca napja, s a Jászságban is kapcsolódott ehhez

a naphoz néhány babonás szokás. Jászladányon az esztendő népi szokásait gyűjtögetve találkoztam ezekkel a babonás jellegű szokásokkal, amit ma már a fiatalabbak nem igen ismernek, de az idősebb emberek közül még többen maguk is gyakorlói voltak.

Luca napja Jászladányon is a boszorkány-járás ideje volt a népi hiedelem szerint. A boszorkány hitével pedig együtt járt a rontás hite is, tehát ezen a napon mindenki a rontás ellen védte magát, s állatait,

különösen pedig a tehenét.

Az asszonyok nem varrtak ezen a napon, ha sok tojást akartak, mert a tyúkok „tojóját” varrták volna be. Mások arról is gondoskodtak, hogy tyúkjaik a mások kárára tojjanak sok tojást, ezért mikor beesteledett, s nem látta őket senki, titokban kimentek a tyúkólhoz és megpiszkálták a tyúkokat a piszkafával, s közben a szomszéd tyúkólja felé nézve a következő kis versikét mondták:

A mi tyúkunk tojogasson.

Kenteké csak kárálgasson.

Ez a pogány eredetű termékenység-varázslási szokás az utóbbi időben már elvesztette misztikus jelentőségét, napjainkban pedig babonás tartalmát is.

A Luca napi boszorkány-járás régi hiedelmével van kapcsolatban a faluban a lucaszék készítése is. Már a régebbi időben is voltak bátrabb és vállalkozó szellemű emberek, akik a boszorkány-hiedelem minden rémítő jellege ellenére is végére akartak járni ennek a babonaságnak. Ezek készítették el a lucaszéket, amiről az idősebb emberek bizonygatása szerint megláthatták a boszorkányt.

Nagy körültekintéssel kellett elkészíteni a lucaszéket. Luca napján lehetett megkezdeni, és minden nap csak egy vágást, fúrást, vagy szegelést volt szabad rajta csinálni. A munkát úgy kellett irányítani, hogy ami még hátra maradt belőle, azt karácsony böjtjének az estéjén meg lehessen csinálni, be lehessen fejezni. Ezt a székét el kellett vinni a karácsonyi éjféli misére, s az elkészítőjének kellett vele először bemenni a templomba. Bent aztán csak le kellett ülnie a lucaszékre, s megláthatta róla, hogy kik a boszorkányok a faluban. Mivel a lucaszék ilyen lassan készült el, még ma is megvan emléke közmondásként: „Lassan készül, mint a lucaszék”.

A lucaszéken ülő tehát csak nézte az asszonyokat, mikor bejöttek az ajtón, s azonnal meglátta, hogy ki a boszorkány a faluban, mert a boszorkányoknak a régi jászladányi néphiedelem szerint szarva van, s aki rajta ül a lucaszéken, ezt látja. Nem is tudtak bemenni a templomba, csak úgy, hogy félrefordították a fejüket, s először az egyik, aztán a másik szarvukat tették be az ajtón. De bátor legénynek kellett lennie annak, aki ki merte őket figyelni, mert a mise alatt ezért alaposan ellátták a baját. Az idősebb emberek mesélték, hogy több embert is láttak ülni lucaszéken a századforduló táján a templomban, de volt közöttük olyan is, aki úgy ordított, mint egy oroszlán, mert nyomorgatták a boszorkányok. Ezek aztán megfogadták, hogy többet nem kíváncsiskodnak. Egyik adatközlőm mesélte, hogy volt a faluban régebben egy Major Matyi nevű legény, aki megcsinálta a lucaszéket, és az éjféli mise után elsorolta, hogy kik a faluban a boszorkányok. Még azt is megmondta, hogy kinek volt legnagyobb szarva. Major Matyi kiállta a boszorkányok hántását is, nem bírtak vele. Később aztán a hatóságok tiltották meg a lucaszéknek a behordását a templomba.

A lucaszék és ezzel kapcsolatosan a boszorkány meglátásának a hiedelme a régi jászladányi

Írta: Nagy József

2021. április 07. szerda, 07:24 - Módosítás: 2021. április 08. csütörtök, 06:30

népi életben fontos probléma volt, s a boszorkány-hiedelem csak az utóbbi években maradt el, talán még most sem emlék nélkül. A babonaság így gondoskodott Luca napján az emberek hiszékenységének kihasználásáról, s elmaradásával megszűnt a boszorkányság valótlán izgalma, s a lucaszék készítésének célja is. Ma már nem is lehet a faluban megtalálni egyetlen lucaszéket sem.

Megjelent a Múzeumi Levelek 2. számában, Szolnok, 1959. (Kaposvári Gyula szerk.)

A Damjanich János Múzeum Könyvtárának engedélyével.